

STRATEGIJA HRVATSKOG KNJIŽNIČARSTVA 2015.-2020.g.

STRATEŠKI CILJEVI

Knjižnična djelatnost od posebnog je društvenog interesa za Republiku Hrvatsku. Knjižnice nastoje ispunjavati svoju informacijsku, obrazovnu, kulturnu i socijalnu ulogu u društvu unatoč osvjedočenoj marginalizaciji u pojedinim lokalnim zajednicama, institucijama i obrazovnim ustanovama te nedorečenim načinima financiranja i nejedinstvenom nacionalnom sustavu.

Zbog brzih promjena u informacijskom okruženju te zbog potrebe za prilagođenim djelovanjem u izmijenjenim društvenim okolnostima, nužno je da knjižnična djelatnost izdvoji strateške ciljeve koje će Vlada RH podržati.

Strategija razvoja knjižničarstva temelji se stoga na četirima ciljevima koji obuhvaćaju: inovativne knjižnične usluge, učinkovitu i funkcionalnu mrežu knjižnica povezanih u jedinstveni nacionalni knjižnični informacijski sustav, ravnomjerne infrastrukturne pretpostavke za obavljanje knjižnične djelatnosti te kompetencijski okvir stručnih znanja i vještina djelatnika u knjižničarstvu.

1. Razvijati inovativne knjižnične usluge

Inovativne knjižnične usluge neophodne su u svim vrstama knjižnica, a mogu se ostvariti kroz tri mjere koje obuhvaćaju: javnim sredstvima subvencionirano članstvo za sve građane u svim vrstama knjižnica, definiranu politiku slobodnog pristupa stručnim i znanstvenim informacijama te dostupnost knjižničnih usluga u skladu s potrebama korisnika.

Mjera 1.1. Unapređivati slobodan pristup informacijskim izvorima

Kako bi se korisnicima omogućio slobodan pristup knjižničnim uslugama, građi i informacijskim izvorima, potrebno je kontinuirano razvijati i širiti mrežu knjižnica ponudom stacionarnih, pokretnih i elektroničkih knjižničnih usluga, kako bi one bile ravnomjerno dostupne svim građanima RH.

Besplatne i svima dostupne knjižnične usluge jedan su od glavnih preduvjeta za slobodan pristup knjižničnoj građi i informacijskim izvorima, te u širem smislu znanstvenoj građi i kulturnoj baštini. Nužno je zakonskim i podzakonskim rješenjima osigurati javnim sredstvima subvencionirano članstvo za sve građane u svim vrstama knjižnica za korištenje osnovnih knjižničnih usluga te obvezati osnivače na osiguravanje sredstava za korištenje tih usluga.

Nadležnost: MK, MZOS, NSK, osnivači, knjižnice

Provedba: MK, MZOS, NSK, osnivači, knjižnice

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost, projektno

Pokazatelji rezultata:

1.1.1. Javnim sredstvima subvencionirano članstvo za sve građane u svim vrstama knjižnicama

1.1.2. Definirana politika slobodnog pristupa stručnim i znanstvenim informacijama

1.1.3. Dostupnost knjižničnih usluga u skladu s potrebama korisnika

Mjera 1.2. Unapređivati korištenje knjižničnih usluga u digitalnom okruženju

Razvojem postojećih i uvođenjem sve većeg broja elektroničkih usluga sustavno poboljšavati mogućnosti korištenja kulturne baštine, stručne i znanstvene građe i osigurati optimalnu potporu znanstvenoistraživačkom i nastavnom radu te cjeloživotnom učenju na svim razinama sustava formalnog i neformalnog obrazovanja.

Nadležnost: NSK, knjižnice

Provedba: NSK, knjižnice

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost, projektno

Pokazatelji rezultata:

- 1.2.1. Unaprijeđene usluge za korisnike kulturne, stručne i znanstvene baštine
- 1.2.2. Unaprijeđene usluge za znanstvenoistraživački i nastavni rad
- 1.2.3. Unaprijeđene usluge kao potpora cjeloživotnom učenju

Mjera 1.3. Kontinuirano osposobljavati korisnike za korištenje svih vrsta izvora

Čitalačka pismenost, a posebno informacijska pismenost ključna je kompetencija za cjeloživotno učenje te pretpostavka razvoja društva znanja. Uključivanjem knjižničnih usluga i informacijskih izvora u programe formalne i informalne edukacije u knjižnicama, u nastavne programe osnovnih i srednjih škola te u akademske obrazovne programe kontinuirano se osposobljavaju korisnici za korištenje svih vrsta izvora.

Na osnovi provedenih istraživanja potrebno je ustanoviti potrebe za stručnim osposobljavanjem te primijeniti dobivene podatke pri oblikovanju novih programa kako bi se unaprijedio taj oblik sustavne edukacije korisnika o vještinama korištenja informacijskih izvora i tehnologija (informacijsko opismenjanje).

Nadležnost: NSK, obrazovna zajednica, strukovne udruge

Provedba: knjižnični sustav RH

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost, projektno

Pokazatelji rezultata:

- 1.3.1. Provedeni programi informacijske pismenosti te programi poticanja čitanja u tradicionalnom i digitalnom okruženju
- 1.3.2. Sustavno uključene knjižnične usluge i informacijski izvori u nastavne, znanstvene i istraživačke procese i programe
- 1.3.3. Uspostavljeni programi za sustavno mjerenje i analizu ishoda učenja korisnika knjižnica

2. Uspostaviti učinkovitu i funkcionalnu mrežu knjižnica povezanih u jedinstveni nacionalni knjižnični informacijski sustav

Uspješan knjižnični sustav prije svega mora biti funkcionalno povezan, što podrazumijeva dobru zakonsku uređenost, funkcionalno i teritorijalno povezane izvore i usluge u sustavu, koordinaciju sustava u svrhu ponude optimalnih usluga raznolikim skupinama korisnika, uz racionalno i svrhovito trošenje sredstava s jedne strane, te očuvanje knjižnične znanstvene i kulturne baštine i uspostavljanje jedinstvenog sustava za praćenje kvalitete knjižničnih usluga, s druge strane.

Mjera 2.1. Prikladnim zakonskim i podzakonskim rješenjima redefinirati funkcionalno i teritorijalno povezivanje knjižnica u nacionalnom knjižničnom sustavu i podsustavima, uz osigurano financiranje njegovih sastavnica

Postavljeni zakonski temelji funkcionalnog povezivanja knjižnica u nacionalnom sustavu omogućuju njegovu provedbu te praćenje učinkovitosti djelovanja i opravdanosti trošenja sredstava namijenjenih javnoj djelatnosti od posebna društvenog interesa. Mjera obuhvaća uspostavu okvira za financiranje sustava koji osigurava jednakopravni pristup informacijama i knjižničnim uslugama za sve građane RH, čime se omogućuje nesmetano obavljanje osnovne djelatnosti knjižnica. Sadržaj i plan razvoja osnove djelatnosti knjižnica u Hrvatskoj usvaja Vlada RH, a provode dva ministarstva (MK i MZOS) u čijoj je nadležnost i najveći broj knjižnica. Sredstva za redovnu djelatnost samostalnih knjižnica, odnosno knjižnica u sastavu, osigurava Vlada RH za osnovne usluge te osnivač na temelju odredbi Zakona o knjižnicama¹, standarda za pojedinu vrstu knjižnice te plana i programa knjižnica.

U zakonskim i podzakonskim aktima potrebno je predvidjeti kontrolu izvršavanja obveza osnivača, kao i sankcije za prekršitelje.

Matična djelatnost potiče unaprjeđivanje knjižničkog poslovanja i upravljanja te predstavlja temeljni oslonac za koordinaciju, razvoj i vrednovanje knjižničkog sustava Republike Hrvatske pa ju je stoga nužno jedinstveno financirati za sve podsustave iz proračuna.

Nadležnost: Vlada RH

Provedba: Vlada RH, osnivači, Ministarstvo kulture, MZOS

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost

Pokazatelj rezultata:

2.1.1. Uključeni elementi funkcionalnog povezivanja knjižnica u Zakon o knjižničnoj djelatnosti i podzakonske akte

2.1.2. Jasno definirano financiranje knjižnične djelatnosti u novom Zakonu o knjižničnoj djelatnosti i knjižnicama

2.1.3. Utvrđene matične knjižnice i njihovo financiranje

Mjera 2.2. Funkcionalno povezati izvore i usluge u nacionalnom knjižničnom sustavu

U okviru ove mjere potrebno je uspostaviti nacionalnu normativnu bazu s jedinstvenim identifikatorima; uspostaviti skupne kataloge knjižnica u sustavu i podsustavima te osigurati jedinstven pristup elektroničkim izvorima informacija preko nacionalnog knjižničkog portala.

¹ Nakon usvajanja Strategije i na njezinoj osnovi, predviđena je izrada i usvajanje novog zakona o knjižničnoj djelatnosti i knjižnicama.

Nadležnost: NSK

Provedba: NSK, knjižnice

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost knjižnica, projektno

Pokazatelji rezultata:

2.2.1. Uspostavljena nacionalna normativna baza s jedinstvenim identifikatorima

2.2.2. Uspostavljeni skupni katalozi knjižnica u sustavu i podsustavima

2.2.3. Usvojen jedinstveni nacionalni kataložni pravilnik kao temelj standardizirane obrade

2.2.4. Osiguran jedinstveni pristup izvorima informacija u hrvatskim knjižnicama

Mjera 2.3. Koordinirati nacionalni knjižnični sustav i podsustave u svrhu racionalnog poslovanja knjižnica

Ova mjera obuhvaća: optimalizaciju sustava obveznog primjerka te dostupnost podataka o ukupnoj nacionalnoj nakladničkoj produkciji, razradu modela konzorcijske nabave/licenciranja informacijskih izvora za nacionalni sustav i podsustave; uspostavu zajedničkih usluga i koordiniranih programa knjižnica u sustavu što racionalizira utrošeno vrijeme knjižničara i sredstva za uspostavljanje i razvoj informacijskih sustava te standardizaciju obrade knjižnične građe prema novom kataložnom pravilniku kao preduvjet preuzimanja zapisa čime se smanjuju troškovi za izvornu katalogizaciju.

Nadležnost: MZOS, Ministarstvo kulture, NSK

Provedba: NSK, knjižnice

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost knjižnica

Pokazatelji rezultata:

2.3.1. Optimalan model obveznog primjerka kao sustava za praćenje i trajno očuvanje ukupne nacionalne nakladničke produkcije

2.3.2. Razrađeni modeli konzorcijske nabave građe / licenciranja informacijskih izvora za podsustave i nacionalni sustav

2.3.3. Utvrđene zajedničke usluge knjižnica u sustavu

2.3.4. Broj preuzetih bibliografskih i normativnih zapisa iz skupnog kataloga i nacionalne normativne baze

Mjera 2.4. Unaprijediti upravljanje knjižničnim kulturnim dobrom

Usklađivanjem podzakonske regulative i ostalih dokumenata sustavno pridonostiti kvaliteti upravljanja knjižničnim kulturnim dobrom (utvrđivanje zadaća nacionalnih baštinskih ustanova, jedinstveno funkcioniranje matične djelatnosti i financiranje programa i projekata zaštite i sl.). Uspostavom nacionalnog sustava trajne pohrane knjižničkog kulturnog dobra, u okviru kojega i sustava obveznog primjerka RH, utemeljenog na međunarodnim normama, sustavno osiguravati pohranu, dostupnost, trajnu čitljivost i dugoročnu zaštitu analogne i digitalne knjižnične građe (nastale digitalizacijom knjižničkog kulturnog dobra ili digitalno rođene u sklopu programa nacionalne e-nakladničke produkcije).

Nadležnost: Ministarstvo kulture, MZOS, NSK

Provedba: NSK, knjižnice

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost, projektno

Pokazatelji rezultata:

2.4.1. Usklađena podzakonska regulativa vezana uz zaštitu knjižnične baštine s novim Zakonom o knjižničnoj djelatnosti i knjižnicama i donesena nacionalna strategija, planovi i programi zaštite i očuvanja knjižničkog kulturnog dobra

2.4.2. Uspostavljen nacionalni sustav za zaštitu knjižnične građe i očuvanje knjižničnih zbirki kulturnog dobra

2.4.3. Osiguranje trajne pohrane i dostupnosti digitalne građe hrvatskih knjižnica

Mjera 2.5. Uspostaviti jedinstveni sustav u praćenju kvalitete knjižničnih usluga

Sustavno vrednovanje knjižničnih usluga preduvjet je za analizu sustava i podsustava, poboljšanje postojećih i planiranje novih usluga te upravljanje razvojem sustava kao i njegovih sastavnica. U okviru ove mjere planira se uvesti jedinstven, precizno definirani sustav prikupljanja statističkih podataka, utemeljen na relevantnim međunarodnim standardima, sustav pokazatelja za utvrđivanje uspješnosti poslovanja utemeljen na relevantnim međunarodnim standardima te sustav upravljanja kvalitetom s postupkom certificiranja, ili koji od postojećih međunarodno priznatih standarda, ili razvojem novih, specifičnih za knjižnično poslovanje i upravljanje.

Nadležnost: NSK

Provedba: NSK, sveučilišne sastavnice u polju informacijskih i komunikacijskih znanosti, knjižnice

Financiranje: projektno, sredstva za redovnu djelatnost

Pokazatelji rezultata:

2.5.1. Uveden jedinstveni sustav za prikupljanje statističkih podataka

2.5.2. Uveden sustav pokazatelja za utvrđivanje uspješnosti poslovanja knjižnica

2.5.3. Uveden sustav upravljanja kvalitetom u knjižnicama

3. Osigurati ravnomjerne infrastrukturne pretpostavke za obavljanje knjižnične djelatnosti

Infrastrukturne pretpostavke za obavljanje knjižnične djelatnosti obuhvaćaju prostor, legislativnu osnovu, stručne djelatnike, knjižničnu građu te opremu i informacijsku infrastrukturu.

Minimalne uvjete za osnivanje knjižnica i obavljanje knjižnične djelatnosti utvrđuje Ministarstvo kulture, osiguravaju Vlada RH i/ili osnivač, a optimalne uvjete utvrđene standardima (prema vrstama knjižnica) osigurava osnivač, odnosno nadležna ministarstva.

U knjižničnoj djelatnosti su sve stručne aktivnosti usmjerene prema krajnjem korisniku – od nabave i obrade građe preko pružanja usluga do specifičnih načina dodatnog rada s korisnicima, stoga su podjednaki infrastrukturni uvjeti ključ za ujednačavanje razvijenosti i kvalitete knjižničnih usluga.

Mjera 3.1. Osigurati temeljne infrastrukturne pretpostavke za obavljanje knjižnične djelatnosti: prostor, legislativnu osnovu, stručne djelatnike i kontinuiranu nabavu knjižnične građe

Prostor, stručni djelatnici te inicijalni knjižnični fond koji će se kontinuirano izgrađivati u skladu s pravilima struke osnovni su preduvjeti za obavljanje knjižnične djelatnosti. Ne može se osnovati knjižnica ukoliko ne zadovoljava minimalne propisane kriterije za obavljanje knjižnične djelatnosti, a knjižnice koje već djeluju, a ne zadovoljavaju minimalne kriterije za obavljanje knjižnične djelatnosti, moraju postići tu usklađenost u što kraćem roku.

Nadležnost: Vlada RH, osnivači

Provedba: MK, MZOS, NSK, knjižnice

Financiranje: sredstva za redovitu djelatnosti, projektno

Pokazatelji rezultata:

3.1.1. Osigurani minimalni prostorni uvjeti za rad knjižnica u skladu s minimalnim uvjetima za obavljanje knjižnične djelatnosti

3.1.2. Usvojen novi zakon o knjižničnoj djelatnosti i knjižnicama i prateći podzakonski akti

3.1.3. Zaposlen minimalan broj stručnih djelatnika za rad u knjižnicama u skladu s minimalnim uvjetima za obavljanje knjižnične djelatnosti

3.1.4. Osigurano kontinuirano financiranje nabave knjižnične građe u skladu sa standardima prema vrstama knjižnica

Mjera 3.2. Osigurati temeljne infrastrukturne pretpostavke za obavljanje knjižnične djelatnosti: tehničku i telekomunikacijsku opremu

U sklopu ove mjere potrebno je u svim vrstama knjižnica osigurati temeljnu tehničku opremu za rad, pristup brzom internetskoj vezi te kompatibilne računalne sustave za upravljanje knjižničnim službama i uslugama.

Osiguranim pristupom internetu svim knjižnicama, nabavom potrebne opreme i poticanjem uvođenja informacijskih sustava u knjižnice koje nisu informatizirane, osigurati preduvjete za njihovo uključivanje u nacionalni knjižnični sustav/podsustave.

Poticanjem cjelovite obrade svih vrsta knjižnične građe, u skladu s međunarodnim normama, osigurati temelj za povezivanje bibliografskih podataka u skupnim katalozima nacionalnog knjižničkog sustava i podsustava.

Poticanjem izrade opisa na razini zbirke (osobito u području zbirke knjižničnoga dobra) osigurati bolje usluge za korisnike te temelj za daljnju obradu građe na razini jedinice.

Nadležnost: MK, MZOS, osnivači, knjižnice

Provedba: MK, MZOS, NSK, knjižnice

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost, projektno

Pokazatelji rezultata:

3.1.1. Osigurani minimalni tehnički uvjeti i telekomunikacijski preduvjeti te njihov ravnomjeran razvoj

3.2.2. Informatizacija i uporaba računalnih sustava za upravljanje knjižničnim službama i uslugama

3.2.3. Potpuna obrađenost svih vrsta građe u knjižnicama

3.2.4. Potpuna dostupnost podataka o knjižničnim zbirkama u RH

3.3. Osigurati računalnu podršku knjižnicama za digitalizaciju, upravljanje digitalnom građom te pružanje objedinjene usluge digitalnih knjižnica za korisnike

Digitalizaciju je potrebno prikladnim internim aktima uspostaviti kao redovnu stručnu aktivnost u knjižnicama te osigurati potrebne uvjete za njezinu koordiniranu provedbu čime se izbjegavaju nepotrebna udvostručavanja i osigurava ujednačenost kvalitete i opisa digitalizirane građe. Osiguranjem sredstava za digitalizaciju i poticanjem koordinirane nabave/korištenja postojeće opreme u knjižnicama za digitalizaciju osigurava se opsežnija i kvalitetnija uključenost knjižnica u nove poslove.

Poticanjem razvoja i osiguranjem sredstava za implementaciju sustava digitalne knjižnice koji podržavaju međunarodne norme, osigurava se temelj za upravljanje digitalnom građom i njezinim metapodacima te pružanje usluga korisnicima.

Povezivanjem metapodataka digitalne građe i njihovom zajedničkom prezentacijom na portalu Hrvatska digitalna knjižnica osigurava se cjelovita usluga za korisnike.

Nadležnost: Vlada RH, NSK, knjižnice

Provedba: NSK, knjižnice

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost, projektno

Pokazatelji rezultata:

3.3.1. Koordinirana digitalizacija građe u knjižnicama

3.3.2. Koordinirana nabava i razvoj sustava za upravljanje digitalnom građom u knjižnicama

3.3.3. Sustavni razvoj portala Hrvatska digitalna knjižnica

4. Utvrditi kompetencijski okvir stručnih znanja i vještina djelatnika u knjižničarstvu

Kompetencijski okvir stručnih znanja i vještina djelatnika u knjižničarstvu čine: temeljna znanja i vještine koje se stječu kroz sveučilišne obrazovne programe na trima razinama, programi informacijskog opismenjavanja kao obvezni sadržaj na svim obrazovnim razinama, nacionalni program trajne izobrazbe knjižničara neophodan za nastavak razvoja certificiranog nacionalnog programa stalnog stručnog usavršavanja knjižničara te uvođenje profesionalnog e-portfolia koji omogućava bilježenje, obradu podataka i refleksiju o iskustvima svih oblika učenja i usavršavanja knjižničara i drugih stručnjaka. Pritom, sudjelovanje na suradničkim znanstvenim, stručnim i razvojnim projektima na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini uporište je za funkcioniranje nacionalnog knjižničnog sustava i poticanje istraživanja za njegov daljnji razvoj.

Mjera 4.1. Poticati i pratiti prijedloge i izvođenje obrazovnih programa u polju informacijskih i komunikacijskih znanosti

Kako se programi na svim trima razinama visokoškolskog obrazovanja akreditiraju u skladu sa zakonskim propisima koje donosi Nacionalno vijeće za znanost i visoko obrazovanje, potrebno je

sustavno pratiti prijedloge koji se odnose na obrazovanje budućih knjižničara i sudjelovati u njihovom osuvremenjivanju.

Nadležnost: AZVO, AZOO

Provedba: visokoškolska zajednica

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost, projektno

Pokazatelji rezultata:

4.1.1. Akreditirani programi u polju informacijskih i komunikacijskih znanosti koje donosi Nacionalno vijeće za znanost i visoko obrazovanje vezani uz knjižničarstvo

4.1.2. Akreditirani programi informacijskog opismenjavanja unutar sustava osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja koje usvaja Agencija za odgoj i obrazovanje

4.1.3. Akreditirani programi informacijskog opismenjavanja unutar sustava akademskog obrazovanja koje usvaja Agencija za znanost i visokoškolsko obrazovanje

4.1.4. Stjecanje kvalifikacija i kompetencija za rad u knjižničarstvu

Mjera 4.2. Provoditi cjeloživotnu izobrazbu knjižničnih djelatnika usklađenu sa suvremenim potrebama rada u knjižnici

Cjeloživotnu izobrazbu knjižničnih djelatnika usklađena sa suvremenim potrebama rada u knjižnici provodi se uvođenjem certificiranog nacionalnog programa stalnog stručnog usavršavanja i uvođenjem profesionalnog e-portfolia.

Nadležnost: CSSU, AZVO, AZOO, visokoškolska zajednica, strukovne udruge

Provedba: NSK, CSSU, AZVO, AZOO, knjižnice u sustavu, strukovne udruge

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost, projektno

Pokazatelji rezultata:

4.2.1. Nacionalni program trajne izobrazbe knjižničara

4.2.2. Stjecanje viših stručnih zvanja prema jedinstvenim kriterijima

4.2.3. Knjižničarski e-portfolio

Mjera 4.3. Poticati istraživački rad u knjižnicama

Sudjelovanje na suradničkim znanstvenim, stručnim i razvojnim projektima na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini pridonosi djelotvornom funkcioniranju nacionalnog knjižničnog sustava i poticanju istraživanja koja unapređuju njegov daljnji razvoj. Stjecanjem viših stručnih, a posebice znanstvenih zvanja stječu se preduvjeti za vođenje znanstvenih i drugih projekata.

Nadležnost: NSK, visokoškolska zajednica, strukovna udruženja i stručna tijela

Provedba: NSK, knjižnice u sustavu

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost, projektno

Pokazatelji rezultata:

4.3.1. Suradnički znanstveni, stručni i razvojni projekti

4.3.2. Istraživanje i analiza stanja u knjižnicama

Mjera 4.4. Uspostaviti protok informacija i znanja u sustavu

Povećan broj programa razmjene kojima se pospješuje mobilnost stručnjaka i prijenos znanja. Povećanje aktivnog sudjelovanja na stručnim i znanstvenim skupovima čime se omogućuje predstavljanje postignuća knjižnica, usvajanje novih znanja i širenje međunarodnih kontakata. U skladu s interesima i potrebama knjižnica poticati će se uključivanje u međunarodne baze podataka, repozitorije, agregatore itd.

Nadležnost: NSK, visokoškolska zajednica, knjižnice, strukovne udruge

Provedba: NSK, knjižnice

Financiranje: sredstva za redovnu djelatnost, projektno

Pokazatelji rezultata:

4.4.1. Razmjena stručnjaka, programi stručnih usavršavanja, studijski posjeti u inozemstvo

4.4.2. Organizacija i sudjelovanje na stručnim i znanstvenim skupovima

4.4.3. Uključenost u međunarodne baze podataka, repozitorije, agregatore itd.